

Merknader til nasjonal forskrift om rammeplan for barnehagelærerutdanning

Merknader til § 1. Virkeområder og formål

Bestemmelsens første ledd angir forskriftens virkeområde, som er alle høyskoler og universiteter som gir førskolelærerutdanning.

Bestemmelsens formål framgår av tredje ledd. Med begrepet ”integrrert, profesjonsrettet”, menes at både pedagogikk og fagdidaktikk skal inngå i alle kunnskapsområder og at praksis skal forankres i kunnskapsområdene.

Begrepet ”forskningsbasert” henviser til og reflekterer kravet i Universitets – og høyskoleloven § 1-3 a, der det fremgår at universiteter og høyskoler skal tilby høyere utdanning som er basert på det fremste innen forskning”. ”Forskningsbasert ” refererer her både til forsknings – og utviklingsarbeid.

Henvisningen til lov om barnehager av 17. juni 2005 nr. 64 (barnehageloven) understreker viktigheten av å kjenne til denne loven og også underliggende forskrifter knyttet til barnehageloven, og internasjonale konvensjoner som ILO-konvensjonen nr.169 om urfolk og FNs barnekonvensjon. Staten har gjennom sin tilslutning til ILO-konvensjonen en særskilt forpliktelse i forhold til det samiske folk. Norges ansvar overfor samene som urfolk er tydeliggjort gjennom dette.

Bestemmelsens sjette ledd spesifiserer sentrale områder som utdanningen skal vektlegge. For en utdyping av begrepet ”danning”, vises det til beskrivelse av dannelsesbegrepet i gjeldende rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver. Vi viser også til at krav om kunnskap om barns danning er tatt inn i utbytteformuleringene under Kunnskaper i § 2. Barnehagens alderssammensetning har over tid endret seg. Andelen barn under tre år har økt betydelig. Utdanningen må vektlegge og tilpasses de ulike alderstrinnene som er representert i barnehagen.

Begrepet ”flerspråklige barn” viser til barn som vokser opp med to eller flere språk og som identifiserer seg med disse språkene, og/eller barn som identifiserer seg med flere språk og bruker flere språk i sin hverdag, herunder samiske språk.

Formuleringene i bestemmelsens sjuende ledd om at utdanningen skal “[...] bidra til kritisk refleksjon og profesjonsforståelse” og ” Barnehagelærerprofesjonen og barnehagen skal settes inn i en samfunnsmessig sammenheng.”, gjenspeiler krav om at dannelsenaspektet skal inn i utdanningen.

Merknader til § 2. Læringsutbytte

Paragrafen beskriver forventet læringsutbytte etter avsluttet treårig barnehagelærerutdanning. Institusjonene må utforme sine programplaner slik at

studentene i løpet av studiet tilegner seg slike kunnskaper, ferdigheter og generelle kompetanser som er beskrevet i paragrafen. Det er lagt vekt på at forskriftens formål om integrerte, profesjonsrettede og forskningsbaserte utdanninger skal gjenspeiles også i læringsutbyttebeskrivelsene.

Det nasjonale kvalifikasjonsrammeverket for høyere utdanning

Læringsutbytte i barnehagelærerutdanningen er formulert med utgangspunkt i det nasjonale kvalifikasjonsrammeverket, jf. Kunnskapsdepartementets brev av 20. mars 2009. Her beskrives forventet læringsutbytte ved hjelp av kategoriene kunnskaper, ferdigheter og generell kompetanse. Disse kategoriene er beskrevet slik i forarbeidene til kvalifikasjonsrammeverket:

Kunnskap: Faktakunnskap, begrepskunnskap, prosedyrekunnskap, metakognitiv kunnskap.

Ferdighet: Evne til å kunne bruke tilegnete kunnskaper og/eller utøvende eller skapende evner.

Kompetanse: Generelle ferdigheter som oppøves gjennom fagstudier, og som kan ha overføringsverdi innenfor framtidig yrkesutøvelse. Eksempler: Selvstendighet, ansvarlighet, læringskompetanse, kommunikativ kompetanse, mellommenneskelige ferdigheter.

Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for høyere utdanning er delt inn i tre sykluser, der første syklus er bachelornivå og andre syklus er masternivå. I forskriften om barnehagelærerutdanning er forventet læringsutbytte beskrevet med utgangspunkt i bachelornivå i nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk.

De tre kategoriene i det nasjonale kvalifikasjonsrammeverket benyttes i EU-kommisjonens forslag til rammeverk for livslang læring (EQF) og i kvalifikasjonsrammeverkene i mange andre land. Arbeidsgruppen som utarbeidet det nasjonale kvalifikasjonsrammeverket problematiserte de tre kategoriene. Den pekte for eksempel på at det ikke kan trekkes et absolutt skille mellom kunnskaper og ferdigheter, da ferdighetene som beskrives delvis er av teoretisk eller kognitiv art og dermed kunne vært beskrevet under kunnskaper. I forhold til lærerutdanning kan det samme sies om skillet mellom kategoriene ferdigheter og generell kompetanse.

Inndelingen i de tre kategoriene har også reist spørsmål om enkelte temaer bør nevnes under flere kategorier. Det har vært et mål å unngå for mange utbyttebeskrivelser og gjentakelse av temaer i alle de tre kategoriene. Det er dermed vesentlig at læringsutbyttebeskrivelsene under de tre kategoriene ses i sammenheng.

Kompetanseområder

Læringsutbytte i de enkelte kunnskapsområdene konkretiseres i de nasjonale retningslinjene og i institusjonenes programplaner.

Det har vært et mål å utforme bestemmelsene i forskriften på et overordnet nivå. Det gjelder også læringsutbyttebeskrivelsene. Beskrivelsene må ses i lys av at de skal

konkretiseres og operasjonaliseres i underliggende planverk. Departementet har likevel vurdert det som nødvendig å gi mer spesifikke føringer på noen områder som anses som særlig viktige. Dette gjelder blant annet arbeid knyttet opp mot å ivareta barn med særskilte behov, språkutvikling, flerspråklighet, samarbeid med hjemmet og andre relevante instanser, og barns danning. Læringsutbyttebeskrivelser på disse områdene er derfor inkludert i forskriften. De er også ivaretatt i de nasjonale retningslinjene for fag.

Kandidatene skal kunne prøves i forhold til forventet læringsutbytte. Framtidige arbeidsgivere må kunne regne med at kandidatene har den angitte kompetanse. De fleste læringsutbyttebeskrivelsene har ikke en entydig forankring i ett fag. De fleste er tema av tverrfaglig karakter. Arbeid med pedagogisk ledelse er et eksempel på et læringsutbytteområde som forutsetter systematisert samarbeid over faggrensene. Institusjonene må vurdere hvordan de fagovergripende temaene skal ivaretas i programplanene, og hvordan kandidatenes mestring av slike temaer skal dokumenteres.

Det vil være et ledelsesansvar å skape en klar ansvarsdeling mellom pedagogikk som gjennomgående tema og det enkelte kunnskapsområdet når det gjelder å gi studentene det overordnede læringsutbyttet som er beskrevet i forskriften. Det vises for øvrig til omtalen av institusjonenes ansvar innledningsvis.

Til de formulerte læringsutbyttebeskrivelsene i forskriften ønsker departementet å påpeke følgende:

Det er i læringsutbyttebeskrivelsene brukt flere barnehagefaglige uttrykk og begreper. For utdypende definisjon av disse henvises det til Lov om barnehager med underliggende forskrifter.

Kunnskaper

Kunnskap 1: Begrepet "barnehager i Norge" omfatter i denne sammenheng ulike typer barnehager i Norge, inkludert samiske barnehager.

Kunnskap 2: Med begrepet "barnehagens fagområder" menes her de fagområder som er beskrevet i gjeldende rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver.

Kunnskap 3: Med begrepet "moderne barndom" menes samtidens barndom. Begrepet "kulturelt mangfold" omfatter også det samiske. Det forutsettes at barnehagelærere har kjennskap til samiske barns rettigheter etter barnehageloven.

Kunnskap 4: Kunnskap om barns språkutvikling omfatter også kunnskap om avvikende språkutvikling.

Ferdigheter

Ferdighet 1: Barnehagelærer kandidatene har ikke gjennomgått en forskerutdanning og kan dermed ikke forventes å kunne gjennomføre selvstendig forskning eller utviklingsarbeid. Med begrepet "bruk av relevante resultater fra FoU" menes først og fremst bruk av tilgjengelig FoU utført av andre.

Ferdighet 2: Med begrepet "barnets allsidige utvikling" menes blant annet barnets språklige, sosiale, emosjonelle, helsemessige, skapende, kognitive, fysiske, motoriske, digitale og matematiske utvikling. For samarbeid med andre faglige instanser med relevans for barns oppvekst vil det være viktig at kandidatene har evne til tverrprofesjonelt samarbeid.

Ferdighet 5: Gode kommunikasjonsferdigheter tilpasset ulike målgrupper vil være en forutsetning for å oppnå dette læringsutbyttet.

Ferdighet 7: Samhandlingskompetanse i forholdet til andre grupper ansatte i barnehagen er en forutsetning for å oppnå dette læringsutbyttet.

Generell kompetanse

Kompetanse 4: Bærekraftig utvikling er inkludert i begrepet "globale perspektiver".

Kompetanse 6: Kandidatene skal kunne formidle sentralt fagstoff til flere ulike målgrupper, herunder både faglærte og ufaglærte medarbeidere i barnehagen, foresatte og andre faglige instanser med relevans for barns oppvekst.

Merknader til § 3. Struktur og innhold

§ 3 reflekterer ett av hovedmålene for arbeidet med ny rammeplan: å bidra til en integrert, profesjonsrettet og forskningsbasert barnehagelærerutdanning basert på en enhetlig nasjonal oppbygging, samtidig som institusjonene gis mulighet til faglig profilering.

Innføring av begrepet kunnskapsområde i § 3, annet ledd signaliserer en måte å organisere kunnskapsbasen på som styrker og tydeliggjør utdanningens relevans for profesjonsutøvelsen. Organiseringen i kunnskapsområder skal bidra til en integrert og profesjonsrettet utdanning og motvirke fragmentering i mange små fag. Fagtradisjonen fra tidligere førskolelærerutdanning er et fundament for forståelsen av innholdet i kunnskapsområdene i den nye barnehagelærerutdanningen. Den nye barnehagelærerutdanningen skal bruke kunnskapsbaser (teori, forskning og erfaringsbasert kunnskap) fra bl.a. pedagogikk, norsk, samfunnsfag, matematikk, drama, forming, musikk, naturfag, fysisk fostring, religion, livssyn og etikk. Dette understreker den faglige bredden som inngår i barnehagelærerkompetansen, som igjen reflekterer mangfoldet i barnehagelæreryrket.

Pedagogisk kunnskap skal sikre et felles integrert barnehagefaglig fundament i alle kunnskapsområdene og fordypningen, og slik ivareta en gjennomgående

profesjonsfaglig og vitenskapelig plattform i en helhetlig og integrert utdanning. Pedagogikk skal spesielt bidra til studentens danningsprosess, personlige vekst og utvikling, analytiske ferdigheter, integrering av teori og praksis, innsikt i vitenskapelig tenkemåte og etiske refleksjon. Pedagogisk kunnskap er mangesidig og omfatter delområder som psykologi, sosiologi, filosofi, didaktikk og idéhistorie. Elementene fra disse delområdene vil kunne inngå på ulike måter og i ulik grad i de enkelte kunnskapsområdene og i fordypningen.

Institusjonene fastsetter rekkefølge og organisering av kunnskapsområdene innenfor de to første studieårene. Det tredje studieåret bestemmer institusjonene rekkefølgen på fordypning, kunnskapsområde og bacheloroppgave.

I § 3, femte ledd vises en tabell over utdanningens oppbygging, med navn på de seks kunnskapsområdene. Det understrekes at et element som inngår i navnet på ett kunnskapsområde, ikke skal begrenses til dette, men kan være tverrgående tema i flere eller alle kunnskapsområdene. Det gjelder helt sentrale tema som for eksempel lek, ledelse og kreativitet. Videre fastsettes hvert kunnskapsområdes omfang med minimum antall studiepoeng, antall studiepoeng til forsterkning av ett eller to kunnskapsområder i løpet av de to første årene og til fordypning det 3. studieåret, dessuten antall studiepoeng til obligatorisk bacheloroppgave. Minste studiepoengsgivende enhet er 15 studiepoeng. Dette skal bidra til sammenheng i fagstoffet og styrke målet om en helhetlig og integrert utdanning. Tabellen synliggjør også utdanningens forankring i pedagogikk og praksis som to stolper som løper gjennom alle tre årene og integreres i alle kunnskapsområdene og i fordypningen.

I § 3 sjette ledd gis nærmere bestemmelser om praksisopplæring. Som det også framgår av § 3 femte ledd, skal praksisopplæringen gå over alle tre år og ha klar progresjon og forankring i kunnskapsområdene. Institusjonene har ansvaret for at praksis får et innhold som bidrar til å oppfylle kravene til læringsutbytte for kunnskapsområdene og målene for utdanningen som helhet.

At praksis skal være veiledet betyr at hver student skal ha en kvalifisert praksislærer i hver praksisperiode i den barnehagen der praksisopplæringen foregår, og en eller flere faglærere fra lærerutdanningsinstitusjonen som veileder(e). Praksislærer og veileder(e) skal samarbeide om opplæringen. Med variert praksisopplæring menes det i tillegg til praksis i ulike aldersgrupper, barnehager med ulike størrelser, organisering og eierforhold, også praksis knyttet til ulike sider ved barnehagelæreryrket som planlegging og gjennomføring av pedagogisk arbeid, ledelse av læringsprosesser, samarbeid, vurderings- og dokumentasjonsarbeid med mer. At praksis skal være vurdert betyr at hver praksisperiode skal vurderes enten som bestått/ikke bestått eller med karakter. Det er studentens praksislærer, styrer og veileder(e) fra lærerutdanningsinstitusjonen som i samarbeid skal vurdere studentens måloppnåelse i praksisperioden. At det skal være progresjon i opplæringen vil bl.a. si at det skal stilles strengere krav til positiv vurdering i senere studieår enn i begynnelsen av studiet.

Omfanget av praksisopplæringen er minimum 100 dager. Minimum 95 av disse skal være i barnehagen. Minimum 5 dager skal være overgangspraksis. Forskriften tar ikke stilling til om overgangspraksis skal foregå i barnehagen, i skolen eller i kombinasjon mellom de to.

I forskriften er praksis beregnet ut fra dager istedenfor uker fordi man av erfaring kan miste praksisomfang siden mange uker har mindre enn fem arbeidsdager. Forberedelse og etterarbeid til praksis skal ikke inngå i de 100 dagene. Minimumskravet på 100 dager innebærer at det enkelte lærested kan gi praksisopplæringen større omfang. Praksis fordeles med minimum 75 dager til de to første studieårene og minimum 25 dager til det siste året. Ut over at det skal være praksis i alle studieårene, fordeler institusjonene selv dagene innenfor disse periodene. Dette gir en viss fleksibilitet og mulighet til å operere med ulikt antall dager per år.

§ 3, sjuende ledd: Det framgår av § 3, femte ledd at utdanningen skal innholde 20 studiepoeng til forsterkning av ett eller to kunnskapsområder i løpet av de to første studieårene. I det siste året er det dessuten 30 studiepoeng fordypning. Fordypningen skal bygge på kunnskapsområdene og skal videreutvikle studentenes kunnskaper, ferdigheter og kompetanse innenfor et avgrenset tematisk område med relevans for arbeidet i barnehagen. Fordypningen gir studentene muligheter for faglig spesialisering, samtidig som barnehagen får en mer variert kompetanse i barnehagelærergruppen. Det åpnes for at institusjonene kan gi flere ulike fordypningstilbud. Internasjonalt semester kan utgjøre fordypning.

§ 3, niende ledd gjelder bacheloroppgaven, som er lagt til tredje studieår. Bacheloroppgaven skal være profesjonsrettet og gi trening i systematisk og selvstendig arbeid. Tematisk skal oppgaven forankres i kunnskapsområdene eller fordypningen.

Merknader til § 4. Nasjonale retningslinjer, kvalitetsindikatorer og programplan

Det forutsettes at institusjonene trekker praksisfeltet (barnehageeiere og praksislærere) inn i arbeidet med utvikling av programplanene.

Merknader til § 5. Fritaksbestemmelser

Bestemmelsen henviser til fritaksbestemmelsene i Universitets- og høyskoleloven § 3-5 annet ledd. Universiteter og høyskoler som tilbyr akkrediterte studier etter denne lov, kan gi fritak for deler av utdanning på grunnlag av annen velegnet eksamen eller prøve. Dokumentasjon av realkompetanse kan også gi grunnlag for fritak. I forskriften er fritaksadgangen begrenset ved at det stilles som vilkår at de fagene som det gis fritak på bakgrunn av må inneholde pedagogikk og praksisopplæring. I tillegg må faget være relevant. Å gi fritak vil være en skjønnsmessig vurdering som den enkelte utdanningsinstitusjon gjør, men skjønnen er begrenset ved at relevanskravet medfører at faget som gir rett til fritak må være innenfor pedagogikk eller et fag i de angitte kunnskapsområdene i § 3.

I annet ledd er det gitt en bestemmelse som angir når det er adgang til å gi fritak fra prøve i en av målformene i norsk. Slikt fritak kan, på bakgrunn av en konkret vurdering, gis til studenter som har fritak fra vurdering i sidemål i videregående opplæring.

I følge § 3-22 i forskrift til opplæringslova kan dette for det første gjelde de som har hatt rett til særskilt språkopplæring, dvs. elever som har samisk som førstespråk eller andrespråk, elever med finsk som andrespråk, elever med tegnspråk som førstespråk eller som har behov for tegnspråkopplæring og elever med et annet morsmål enn norsk eller samisk.

For det andre kan de som har fått opplæring etter individuell opplæringsplan, dvs, elever med rett til spesialundervisning, få fritak for vurdering i sidemål i videregående opplæring, dersom enkeltvedtaket om spesialundervisning gjelder skriftlig sidemål.

Endelig gjelder adgangen til fritak for vurdering i skriftlig sidemål i videregående opplæring elever som på grunn av dokumentert sykdom, skade eller dysfunksjon, har problemer med å greie begge målformene, elever som ikke har gjennomgått ungdomstrinnet i norsk grunnskole og elever som på grunn av en saksbehandlingsfeil ikke har fått fritak fra sidemål i grunnskolen, til tross for at de tilfredsstilte vilkårene for slikt fritak.

Merknader til § 6 Ikrafttredelse og overgangsregler

Forskriften trer i kraft 1. juli 2012, men forskriften vil først gjelde for studenter som tas opp til studiet fra og med studieåret 2013/2014. De studentene som tas opp høsten 2012 vil følge rammeplan for førskolelærerutdanningen, gitt i forskrift av 13. desember 2005 nr. 1448, med mindre institusjonen har fått samtykke til å starte opp etter ny rammeplan allerede fra høsten 2012.

Rammeplan for førskolelærerutdanningen vil opphøre å gjelde 31. desember 2017. Dette vil gi de studentene som starter opp på denne utdanningen høsten 2012 god tid til å avslutte studiene (to og et halvt år).